

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-24>

УДК 338.48(477)

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

RURAL TOURISM IN UKRAINE: CURRENT TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Долинська Олеся Олегівна

доктор філософії, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7977-5700>

Гуцал Людмила Антонівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1107-7794>

Гільберг Тетяна Георгіївна

кандидат географічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0106-3652>

Dolynska Olesia, Hutsal Liudmyla, Hilberh Tetiana
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Сільський туризм є важливою складовою туристичної галузі, яка забезпечує економічний розвиток сільських територій та сприяє збереженню культурної спадщини. В Україні цей вид туризму набирає популярності, пропонуючи відпочинок на природі, ознайомлення з місцевими традиціями та автентичною кухнею. У цій статті розглянуто сучасні тенденції розвитку сільського туризму в Україні та перспективи його подальшого розвитку, а також наведено приклади успішних європейських практик. Україна має значний потенціал для розвитку туризму. Серед перспективних напрямків особливе місце належить сільському туризму, який сприяє економічному та соціальному розвитку сільських територій, а також надає можливість туристам познайомитися з життям села, взяти участь у традиційних заняттях місцевих мешканців та насолодитися природою.

Ключові слова: сільський туризм, сільський зелений туризм, агрооселі, сільський туризм України.

Rural tourism is an important component of the tourism industry that ensures the economic development of rural areas and contributes to the preservation of cultural heritage. In Ukraine, this type of tourism is gaining popularity, offering relaxation in nature, familiarization with local traditions, and authentic cuisine. Ukraine has significant potential for tourism development. Among the promising areas, rural tourism holds a special place, contributing to the economic and social development of rural areas and providing tourists with the opportunity to be acquainted with rural life, participate in traditional activities of local residents, and enjoy nature. Rural green tourism has seamlessly integrated into various spheres and sectors of public life over a short period. In many European countries, this activity receives state support, which promotes its development. This explains why the growth rates of rural green tourism increase each year, with the share of such trips in the overall structure of tourist services exceeding 20%. From the example of European countries, it is evident that green tourism is a key direction in solving the problems of rural communities. It's reflected in the development of infrastructure, increased budget revenues, growth in the incomes of rural residents, higher employment levels, increased environmental awareness, and other aspects. Rural tourism represents a significant and evolving sector of contemporary tourism and recreational activities. Research by geographers, economists, cultural experts, sociologists, and other professionals indicates that the increase in participants since the mid-20th century is due to a variety of factors. Key among these are urbanization, shifts in consumption patterns in post-industrial societies, advancements in transport infrastructure, and growing interest in preserving natural and cultural environments. Rural tourism involves a set of activities focused on offering recreational and tourism services in rural settings. The primary providers of accommodation, food, and entertainment for tourists are rural families. Tourists are often housed in rural homesteads, including family homes or guesthouses located on private properties.

Keywords: rural tourism, rural green tourism, agrotourism homesteads, rural tourism of Ukraine.

Постановка проблеми. Останніми роками спостерігається зростання інтересу до екологічного туризму в світі. Українські сільські господарства лише починають пропонувати програми для туристів, Також пропонують додаткові послуги такі як вирощення органічної продукції, еко-ферми та стежки для піших прогулянок. Агротуризм стає дедалі популярнішим, оскільки туристи прагнуть долучитися до сільського життя, брати участь у сільськогосподарських роботах, спостерігати за процесами виробництва сільськогосподарської продукції. Таким чином, дослідження сільського туризму є актуальним та важливим з огляду на туристичний потенціал України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку сільського зеленого туризму досліджували такі вчені: О. М. Березін, П. А. Горішевський, В. П. Васильєв, Ю. В. Зінько, М. М. Костиця, С. Г. Нездоймінов, М. Й. Рутинський, Н. В. Чорненко та інші науковці. Проте, зважаючи на актуальність питання щодо розвитку сільського зеленого туризму, виникає необхідність у більш глибокому дослідженні цього виду туризму як перспективного напрямку розвитку України та її регіонів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід зазначити, що законодавча база для сільського зеленого туризму потребує подальших досліджень і вдосконалення. Необхідна трансформація Закону України «Про туризм», Закону України «Про сільський зелений туризм», а також координація діяльності в цій сфері на обласному та районному рівнях. Важливо звернути увагу на професійну освіту, пільгове кредитування та надання субсидій, а також створення преференцій для осіб, які сприяють розвитку сільського зеленого туризму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Виходячи з усього вищезазначеного, автор поставив за мету дослідити сучасний стан та перспективи розвитку сільського туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день не існує універсального визначення сільського туризму, також відсутня чітка термінологія для визначення його сутності. У різних країнах світу різні підходи до його організації. Сільський туризм часто ототожнюють з зеленим туризмом та агротуризмом, ці поняття близькі та часто комбінуються. Сільський туризм – це вид туризму, який передбачає відпочинок та подорожі в сільській місцевості, де туристи

можуть насолоджуватися природою, ознайомлюватися з місцевою культурою та традиціями, брати участь у сільських заходах і жити в сільських будинках або гостьових садибах [6].

Зелений туризм – це форма туризму, яка спрямована на мінімізацію негативного впливу на природне середовище та включає в себе екологічно чисті методи подорожей та проживання. Туристи можуть займатися активними видами відпочинку на природі, такими як піші прогулянки, велосипедні поїздки та спостереження за дикою природою [8].

Агротуризм – це вид туризму, який зосереджений на відвідуванні сільських господарств та участі у сільськогосподарських роботах. Туристи можуть брати участь у зборі врожаю, догляді за тваринами, виготовленні традиційної їжі та напоїв, а також насолоджуватися свіжими продуктами, вирощеними на місці [2]. Агротуризм стає дедалі популярнішим у світі, все більше туристи прагнуть долучитися до сільського життя, брати участь у сільськогосподарських роботах, спостерігати за процесами виробництва сільськогосподарської продукції та насолоджуватися свіжими продуктами.

Часто відбувається інтеграція культурних елементів. Додаються відвідування туристичних маршрутів, які можуть включати відвідування місцевих фестивалів, майстер-класів з народних ремесел та знайомство з традиційною культурою. Це не лише збагачує досвід туристів, але й підтримує місцеву культуру та традиції. Основною цільовою аудиторією сільського туризму є мешканці міст, які шукають спокійного відпочинку в екологічно чистому та автентичному сільському середовищі. Проте потенційними учасниками цього виду відпочинку можуть бути і сільські мешканці, особливо в тих районах, де є інші природно-географічні умови [7].

За даними Європейського центру екологічного та аграрного туризму (*European Centre for Ecological and Agricultural Tourism*), щорічно в 20 країнах Європи здійснюється близько 500 тисяч ночівель туристів у сільській місцевості. Лідером у цьому напрямку є Іспанія, яка пропонує до 4000 різних варіантів відпочинку та розваг у сільській місцевості і обслуговує потік сільських туристів до 6 мільйонів осіб щороку [11].

Різні підходи до обслуговування туристів у різних країнах створюють передумови для виділення різних національних моделей організації сільського туризму. Європейська

модель сільського туризму має свої унікальні риси та відмінності, що відображають культурні, економічні та природні особливості континенту. Вона включає різні підходи до організації та розвитку сільського туризму, які варіюються від країни до країни. Лідерами Європейського регіону по розвитку сільського туризму є Іспанія, Франція, Італія та Німеччина. В цих країнах є державна підтримка сільського туризму та високий рівень спеціалізованої інфраструктури [1].

Франція є одним з лідерів у розвитку сільського туризму. Зокрема, регіон Прованс відомий своїми еко-фермами та виноробними турами. Туристи мають змогу не лише насолоджуватися красою лавандових полів, але й брати участь у збиранні врожаю та виготовленні продукції.

В Італії агротуризм є розвиненим сектором, зокрема в регіонах Тоскана та Умбрія. Тут туристи можуть проживати на фермах, дегустувати місцеві вина та сир, а також брати участь у кулінарних майстер-класах. Такі ферми часто пропонують також оздоровчі програми та екскурсії до історичних пам'яток.

Німеччина активно розвиває еко-туризм, особливо в регіонах Баварії та Чорного лісу. Туристи можуть подорожувати пішими або велосипедними маршрутами, відвідувати природні парки та заповідники, а також проживати в еко-готелях, які використовують відновлювані джерела енергії та пропонують органічні продукти.

Європейський сільський туризм активно використовує багатство культурної та історичної спадщини. Туристи можуть відвідувати старовинні села, замки, музеї, етнографічні парки та брати участь у традиційних фестивалях та ярмарках. Це допомагає зберегти та популяризувати місцеві традиції та ремесла. Європейський сільський туризм також включає гастрономічний аспект, де туристи можуть насолоджуватися місцевою кухнею, відвідувати виноробні, сироварні, пекарні та інші виробництва. Це дозволяє туристам ознайомитися з кулінарними традиціями регіону та спробувати автентичні страви [10].

Американська модель сільського туризму має свої унікальні особливості та відмінності від європейських та азійських моделей. Вона зосереджена на внутрішньому туризмі і включає широкий спектр діяльності, що пов'язані з відпочинком на природі та сільському господарстві. Американська модель сільського туризму сприяє економічному розвитку сільських територій, створює нові робочі місця та

підвищує рівень життя місцевого населення. Вона також сприяє збереженню культурної спадщини та природних ресурсів, підвищуючи обізнаність про важливість стійкого розвитку [9]. Американська модель сільського туризму є багатогранною та динамічною, адаптуючись до сучасних потреб туристів і сприяючи розвитку сільських регіонів через залучення внутрішнього туризму.

Ранчо-туризм є унікальною формою сільського туризму в США. Він включає відвідування великих фермерських господарств та ранчо, де туристи можуть ознайомитися з ковбойським способом життя, взяти участь у катанні на конях, випасі худоби, а також насолоджуватися традиційними ранчо-активностями. Фермерські ринки та місцеві фестивалі є важливим елементом сільського туризму в США. Вони не тільки пропонують туристам свіжі продукти місцевого виробництва, а й організують культурні заходи, демонструючи місцеві традиції та ремесла [4].

Азійський сільський туризм активно використовує багатство культурної спадщини та національних традицій. Туристи мають можливість брати участь у місцевих святах, фестивалях, релігійних обрядах та ремеслах. Наприклад, відвідування традиційних японських чайних церемоній, індійських весільних церемоній або тайських фестивалів світла. Азійські країни створюють спеціальні туристичні об'єкти, такі як «VIP-села» або національні готелі, розташовані в сільській місцевості [3]. Ці об'єкти пропонують туристам високий рівень комфорту та сервісу, зберігаючи при цьому традиційний стиль архітектури та дизайну.

Наприклад, готелі-рюкани в Японії або вілли в Індонезії. Азійська модель сільського туризму активно впроваджує принципи еко-туризму та сталого розвитку. Це включає проекти збереження природних ресурсів, створення екологічних ферм та заповідників. Туристи мають можливість брати участь у природоохоронних заходах, волонтерських програмах та еко-екскурсіях. Багато азійських країн пропонують оздоровчий та духовний туризм, який включає медитацію, йогу, аюрведичні практики, спа-процедури та інші оздоровчі програми.

Сільський туризм в Україні набуває все більшої популярності, завдяки своїм унікальним природним, культурним та історичним ресурсам. Цей вид туризму має значний потенціал для економічного та соціального розвитку сільських територій, а також для

збереження культурної спадщини та екологічної рівноваги. Як галузь туристичного бізнесу, сільський туризм включає рекреаційні види діяльності на природі, такі як фотографування, спостереження за природою, риболовля та полювання, а також спортивні та пригодницькі заходи. Сільський туризм може бути розглянутий як комплекс різноманітних послуг, включаючи проживання та організацію туристичних походів з активною участю туристів у сільському житті [1].

Україна має багатий природний потенціал для розвитку сільського туризму. Ліси, гори, річки, озера та національні парки пропонують безліч можливостей для еко-туризму та активного відпочинку на природі. Туристи можуть насолоджуватися пішими та велосипедними походами, риболовлю, полюванням, катанням на човнах, а також спостереженням за дикою природою. Сільський туризм в Україні дозволяє туристам ознайомитися з багатою культурною спадщиною та традиціями регіонів. Відвідувачі можуть побачити традиційні українські села, етнографічні музеї, брати участь у місцевих святах та фестивалях, а також навчитися ремеслам та кулінарному мистецтву. Це сприяє збереженню та популяризації національної культури [5].

Агротуризм є важливою складовою сільського туризму в Україні. Туристи можуть відвідувати фермерські господарства, брати участь у сільськогосподарських роботах, збиранні врожаю, догляді за тваринами та виготовленні місцевих продуктів харчування, таких як сир, мед, вино та інші. Це не лише дозволяє міським жителям ближче познайомитися з сільським життям, але й підтримує місцевих фермерів.

Українська кухня є важливою складовою сільського туризму. Туристи мають можливість насолоджуватися автентичними стравами, такими як борщ, вареники та інші місцеві смаколики. Відвідування місцевих ринків, гастрономічні фестивалі та кулінарні майстер-класи додають унікальності до туристичного досвіду [9].

Розвиток інфраструктури є ключовим фактором для успішного розвитку сільського туризму. Адже він стикається з певними викликами, такими як недостатня інфраструктура. На жаль, у сільській місцевості погані дороги та не розвинена транспортна мережа. В Україні відсутня офіційна статистика щодо кількості агроосель та сільських садіб. Дані

змінюються в залежності від джерел. Багато підприємців працюють не офіційно.

Сільські садиби, гостьові будинки, кемпінги та еко-ферми мають пропонувати туристам різноманітні варіанти розміщення. Сільський туризм в Україні має великий потенціал для сталого розвитку, зберігаючи екологічну рівновагу та природні ресурси. Еко-туристичні проекти, створення заповідників та природних парків, а також екологічні освітні програми допоможуть підвищити обізнаність про важливість збереження навколишнього середовища. В результаті, можна виділити перспективні шляхи для розвитку сільського туризму в Україні [8]:

1. *Підтримка з боку держави.* Для розвитку сільського туризму в Україні потребує активної підтримки з боку держави. Необхідні програми субсидій та грантів для розвитку інфраструктури, просування туристичних продуктів та навчання кадрів.

2. *Співпраця з європейськими партнерами.* Запозичення успішних практик європейських країн може сприяти розвитку сільського туризму в Україні. Це включає обмін досвідом, участь у міжнародних програмах та проектах, а також залучення іноземних інвесторів.

3. *Просування бренду «Зроблено в Україні».* Створення та просування бренду «Зроблено в Україні» допоможе підвищити впізнаваність українських сільських туристичних продуктів на міжнародному ринку. Це включає розробку унікальних туристичних маршрутів, продукції та послуг, що відображають національні особливості.

4. *Залучення місцевих громад.* Активна участь місцевих громад у розвитку туризму є ключовим фактором успіху. Місцеві мешканці можуть створювати власні туристичні продукти, організовувати екскурсії та надавати послуги, що сприятиме їх економічному розвитку та підвищенню якості життя [7].

Висновки. Сільський туризм в Україні має значний потенціал для розвитку. Зростаючий інтерес до екологічного та агротуризму, інтеграція культурних елементів та розвиток інфраструктури сприяють підвищенню привабливості сільських територій. Водночас, активна підтримка з боку держави, співпраця з європейськими партнерами та залучення місцевих громад є ключовими факторами для успішного розвитку цього сектору. Успішні європейські практики можуть служити корисним досвідом для України у створенні конкурентоспромож-

ного та стійкого сільського туризму. Для підвищення привабливості сільських територій потрібно розвивати інфраструктуру, зокрема дороги, готелі, садиби, кафе та ресторани. це сприятиме підвищенню якості послуг і зручності для туристів.

Перспективи подальших досліджень. Успішний приклад європейських країн показує, що збереження української автентичності та традиції може бути вигідним як з культурної, так і з економічної точки зору у розвитку зеленого туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аніщенко А. П. Зелений туризм як напрям трудової соціалізації сільської молоді в інформаційному суспільстві. *Вісник ХДАК*. 2014. Вип. 44. С. 127–132.
2. Власенко І. В. Особливості сільського зеленого туризму та перспективи його розвитку в Україні. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 1. С. 37–41.
3. Власенко І. В. Регіональні особливості формування маркетингових заходів розвитку сільського зеленого туризму. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького*. 2017. Т. 19, № 81. С. 3–9.
4. Дармостук Д. Г. Тенденції розвитку зеленого туризму в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2. С. 1–7.
5. Дідик Н. В., Варшава О. В. Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. № 9. С. 763–767.
6. Долинська О. О. Сільський туризм Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Серія географічні та геологічні науки*. Т. 26. Вип. 1 (38). 2021. С. 105–117.
7. Красноручський О. О., Зайцев Ю. О. Економічні передумови активізації діяльності аграрних підприємств у сфері зеленого (сільського) туризму. *Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу* : зб. наукових праць. Тернопіль : ТНТУ, 2015. С. 154–157.
8. Рошко Н. Б. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні. *Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки*. 2011. Випуск 7. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/roshko.html
9. «Спілка сільського зеленого туризму України». URL: <https://greentour.com.ua>
10. Шульга В. П. Стратегічне управління розвитком екологічного туризму в контексті рекреаційного природокористування. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 22. С. 42–51.
11. ECEAT – European Centre for Ecological and Agricultural Tourism. URL: <http://www.eceat.org/>

REFERENCES:

1. Anishchenko A. P. (2014) Zelenyi turizm yak napriam trudovoi sotsializatsii silskoi molodi v informatiinomu suspilstvi [Green tourism as a direction of labor socialization of rural youth in the information society]. *Visnyk KhDAK*. Issue 44, pp. 127–132.
2. Vlasenko I. V. (2016) Osoblyvosti silskoho zelenoho turizmu ta perspektyvy yoho rozvytku v Ukraini [Features of Rural Green Tourism and Prospects for Its Development in Ukraine]. *Sustainable nature management*. № 1, pp. 37–41.
3. Vlasenko I. V. (2017) Rehionalni osoblyvosti formuvannia marketynhovykh zakhodiv rozvytku silskoho zelenoho turizmu [Regional Features of Forming Marketing Measures for the Development of Rural Green Tourism]. *Scientific Bulletin of LNUVM named after S. Z. Gzhytskyi*. Vol. 19, No. 81, pp. 3–9.
4. Darmostuk D. G. (2017) Trends in the Development of Green Tourism in Ukraine [Tendentsii rozvytku zelenoho turizmu v Ukraini]. *Theory and Practice of Public Administration*. No. 2, pp. 1–7.
5. Didyk N. V., Varshava O. V. (2017) Development of Green Tourism – A Priority Task for Ukraine [Rozvytok zelenoho turizmu – priorytetne zavdannia dlia Ukrainy]. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*. No. 9, pp. 763–767.
6. Dolynska O. O. (2021) Rural Tourism in the Khmelnytskyi Region: Current State and Development Prospects [Silskyi turizm Khmelnytskoi oblasti: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku]. *Bulletin of the Odessa National University*. Series: Geographical and Geological Sciences. Vol. 26. Issue 1 (38), pp. 105–117.
7. Krasnorutskyi O. O., Zaitsev Yu. O. (2015) Economic Preconditions for the Activation of Agricultural Enterprises in the Field of Green (Rural) Tourism [Ekonomichni peredumovy aktyvizatsii diialnosti ahrarnykh pidpriumstv u sferi zelenoho (silskoho) turizmu]. *Modern Features of the Formation and Management of the Innovative Potential*

of Regional Tourism and Recreation Development with the Involvement of Youth Resources: Collection of Scientific Papers. Ternopil: TNTU, pp. 154–157.

8. Roshko N. B. (2011) Development of Rural Green Tourism in Ukraine [Rozvytok silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini]. *Collection of Scientific Papers of the Bukovinian University*. Economic Sciences. Issue 7. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/roshko.html

9. «Union of Rural Green Tourism of Ukraine» [Spilka silskoho zelenoho turyzmu Ukrainy]. Available at: <https://greentour.com.ua>

10. Shulha V. P. (2012) Strategic Management of Ecotourism Development in the Context of Recreational Nature Use [Stratehichne upravlinnia rozvytkom ekolohichnoho turyzmu v konteksti rekreatsiinoho pryrodokorystuvannia]. *Geography and Tourism*. Issue 22, pp. 42–51.

11. ECEAT – European Centre for Ecological and Agricultural Tourism. Available at: <http://www.eceat.org/>